

המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים

תמוז תשפ"ד

יולי 2024

לכבוד

מנהלי בתי הספר, מדריכים, רכזי מקצוע ומורים לערבית ולעולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים
שלום רב,

**חוזר המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם –
היערכות לשנה"ל תשפ"ה 1**

תוכן העניינים:

עמ' 2	א. דברי פתיחה
עמ' 2-3	ב. דגשי המזכירות הפדגוגית
עמ' 3-5	ג. היבחנות בערבית ובעולם הערבים והאסלאם בשנה"ל תשפ"ה
עמ' 6-7	ד. תוכנית הלימודים החדשה
עמ' 7	ה. פיתוח מקצועי והשתלמויות
עמ' 7-8	ו. השיח הדבור בכיתה
עמ' 8	ז. מאמרי מפמ"ר תשפ"ה
עמ' 8	ח. אוצר מילים
עמ' 8-9	ט. תוכנית הלימודים החדשה בערבית הדבורה לבתי הספר העל יסודיים
עמ' 9	י. חומרי למידה והוראה
עמ' 9	יא. הערכה חלופית
עמ' 9-10	יב. שילוב ערכים ולמידה רגשית-חברתית (SEL) בתחום הדעת
עמ' 10	יג. לומד עצמאי
עמ' 11	יד. צמצום פערים
עמ' 12	טו. פעילויות ופרויקטים
עמ' 12	טז. צוות ההדרכה

א. דברי פתיחה

מטרת חוזר מפמ"ר זה היא היערכות לקראת שנת שנה"ל תשפ"ה וסיכום המידע אשר הועבר בשנה האחרונה, וזאת על מנת שהרכזים והמורים יקבלו מידע על אופן ההוראה, הלמידה וההערכה בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם לקראת היציאה לחופש הגדול.

השנה החולפת הייתה עבור כולנו שנה מאתגרת בעקבות אירועי השבעה באוקטובר והמלחמה. צוות הפיקוח וההדרכה ליווה את המורים לאורך כל השנה במסגרת מפגשים והשתלמויות, כמו גם פיתוח חומרי הוראה מותאמים והפצתם.

בשנה"ל תשפ"ג נערך פיילוט של שאלון הבגרות החדש בערבית בו נטלו חלק עשרה בתי ספר מכל רחבי הארץ. בעקבות התאמות ההוראה וההיבחנות לאור תקופת המלחמה, בשנה"ל הנוכחית תשפ"ד נבחנו כלל תלמידי 5 יח"ל ערבית בבחינה פנימית בעל פה בערבית דבורה ובבחינה חיצונית בכתב. בשנה"ל תשפ"ה יבחנו כלל תלמידי 5 יח"ל בכיתה י"ב, בהתאם להיבחנות החדשה. היבחנות זו כוללת בחינה מתוקשבת בערבית דבורה שבה יבחנו התלמידים על ידי מורה" מדומה", כשהם יושבים מול מחשב, וזאת באמצעות מערכת I-TEST. אנו מאחלים למורים בשנת הלימודים תשפ"ה הוראה מהנה ופורייה.

ב. דגשי המזכירות הפדגוגית

בשנת הלימודים תשפ"ה יושם דגש מרכזי על שני סוגי מיומנויות חשיבה: חשיבה ביקורתית וחשיבה יצירתית. חשיבה ביקורתית כוללת בתוכה העלאה של מגוון נקודות מבט, הערכת מקורות מידע, בניית טיעונים והערכתם וקבלת החלטות מתוך שיקול דעת. חשיבה מסוג זה חיונית לטיפול ערכים חברתיים ודמוקרטיים. חשיבה יצירתית משמעה סקרנות ומקוריות, גמישות מחשבתית, יכולת לבחון בעיה מכמה נקודות מבט והצעת דרכים שונות לפתרונה, תעוזה והתמדה, יצירת הקשרים בין רעיונות ויישומם. חשיבה מסוג זה מרכזית והכרחית לפיתוח מיומנויות המאה ה-21.¹

בהוראת השפה הערבית אנו משלבים את ארבע מיומנויות (פעולות) השפה: קליטה (קריאה, האזנה), הפקה (כתיבה, דיבור), אינטראקציה ותיווך (תרגום). באמצעות דגשי הוראה אלה מתבצעים פיתוח וחיזוק מיומנויות קוגניטיביות, רגשיות וחברתיות נוספות כגון חשיבה ביקורתית, חשיבה יצירתית, עמידה בפני קהל, יצירה ולמידה עצמאית ועוד כפי שמפורט בחוזר זה.

¹ מתוך דו"ח מת"ת טיפוח חשיבה ביקורתית וחשיבה יצירתית במסגרת הקניית מיומנויות המאה ה-21.

לקריאה נוספת ראו: [מפתחות לחשיבה - כלים לפיתוח יצירתיות אצל תלמידים, חשיבה יצירתית יכולות ליבה ופעולה](#)

ההשתלמויות ותוכניות הלימוד בשנת הלימודים הקרובה יתמקדו בשילוב דגשי תחומי הדעת כפי שהם מפורטים בחוזר המפמ"ר יחד עם מיומנויות וכלים **פדגוגיים דיגיטליים וחדשניים** להוראה. התפיסה שאותה אנו מובילים באגף שפות דוגלת **בחיזוק השיח הדבור** והעמקתו בכיתה בכל שכבות הגיל, לרבות במסגרת ההיבחנות.

בהוראת הערבית הדבר בא לידי ביטוי בהטמעת תוכנית לימודים חדשה לבתי הספר העל יסודיים ובקידום השיח הדבור גם בכיתות בתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים. יישום הערבית הדבורה בחטיבה העליונה מתבטא גם בהיבחנות חיצוניות לבגרות, בהיקף יחידת לימוד אחת, **בבחינה מתוקשבת בערבית דבורה** בשנת **תשפ"ה** לכלל תלמידי מגמות ערבית.

בתחום הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם אנו מסייעים בעיצוב דמות בוגר מערכת החינוך שיוכל להתמודד בהצלחה עם אתגרי המציאות המשתנה על בסיס ידע, מיומנויות וערכים. הבוגר ישלוט בידע מגוון ובין-תחומי, יאתר ידע רלוונטי, יפרשו וינתחו כדי לקדם את עשייתו וזאת מתוך מטרה לחזק את רלוונטיות החינוך ללומד. טיפוח המצוינות הוא קו אסטרטגי מוביל, ואנו מסייעים ביצירת סביבה מיטבית שתאפשר את טיפוחה.

ג. היבחנות בשנה"ל תשפ"ה

אנו מקווים ומצפים ששנת תשפ"ה תהיה שנת לימודים סדירה ומלאה.

בהתאם לכך, נושאי הלימוד לבחינות הבגרות, משמע- היקף החומר וחוקי המענה יהיו כפי שהוגדרו בספטמבר 2023, שנת הלימודים תשפ"ד, טרם המלחמה. (ללא הקלות שניתנו בתקופת המלחמה) נושאי הלימוד מפורטים בחוזר היערכות להיבחנות תשפ"ה שיפורסם [בפורטל אתר המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם](#).

מתווה הבגרות של תלמידי הצפון והדרום ידון בתחילת שנת הלימודים תשפ"ה, בהתאם להתפתחויות הביטחוניות.

כמו כן, כידוע, בשנים האחרונות הובלנו תוכנית חדשה בערבית הדבורה. תוכנית זו מעדכנת את מבנה ההיבחנות לבגרות בהיקף 5 יח"ל בתחום הדעת. במועד הקיץ בשנה"ל תשפ"ג נבחנו עשרה בתי ספר במודל החדש, כחלק מפיילוט שתכליתו להטמיע את המהלך באופן מיטבי בשטח.

מבנה ההיבחנות החדש כולל היבחנות בשלושה שאלונים חדשים המחליפים את הקיימים (018381/018282).

החל ממועד קיץ תשפ"ד 2024, כלל הנבחנים בערבית לבתי הספר העבריים ניבחנו ע"פ מבנה ההיבחנות החדש ברמת 5 יח"ל.

להלן פירוט שלושת השאלונים החדשים:

1. שאלון 018371 - משקלו 50% מהציון הסופי - בחינה בכתב הדומה לבחינה בשאלון 018381 (שאלון 018381 יבוטל החל משנת תשפ"ה), אך מצומצמת בהיקפה. משך הזמן של הבחינה בשאלון 018371 הוא שעתיים ושלושת רבעי השעה.

שאלון זה יכלול: טקסט אקטואלי מודרני אחד (הטקסט הקלסי יבוטל בבחינה בכתב ויועבר להערכה החלופית²), הבנת הנקרא [מענה על שש שאלות מתוך שבע +שאלת חובה], ידיעת הפועל (ניתוח של ארבעה), תחביר (מענה על שלושה סעיפים מתוך שישה בחלק זה), לשון העיתונות - לשון אמצעי התקשורת (שלוש משימות מתוך חמש) והבעה בכתב (שאלה אחת מתוך ארבע).

נושאי התחביר שיילמדו בכיתה יסייעו לתלמידים להבין טקסטים מסוגות שונות. הוראת התחביר תתבסס על ידיעה פסיבית (זיהוי בטקסטים או במשפטים, הבנה ותרגום), זולת נושאים מסוימים שיוגדרו לידיעה אקטיבית ויפורטו **במפרט התכנים מתוך תוכנית הלימודים המעודכנת.**

2. **שאלון 018387** - משקלו 20% מהציון הסופי -בחינה בעל פה בערבית דבורה.
- במסגרת הבחינה ייבחנו התלמידים **על ידי מורה "מדומה", כשהם יושבים מול מחשב**, וזאת באמצעות מערכת I-TEST בחינה מתוקשבת ("אווטר"). התלמידים יקליטו את תשובותיהם בערבית. לשם ביצוע הבחינה יוקצה חצי שעה לכל תלמיד. מבנה הבחינה הדבורה יכלול את החלקים הבאים:
- א. **פתיח היכרות אישית**; אני, ביתי, בית-ספרי, משפחתי, תחביבי, תכניותיי לעתיד וכיו'. (10% מציון הבחינה – כל שאלה 5%). על פי החלטת ועדת המקצוע, בשנה"ל תשפ"ה חלק זה יהווה 20% מציון הבחינה.
- ב. **נושא ספרותי**; פרויקט הכולל תיאור יצירה ספרותית שנלמדה על פי תוכנית הלימודים. השאלות תעסוקנה בהיבטים שונים של היצירה, וביניהם תוכן, מסרים, דמויות, ערכים ועוד. (30% מציון הבחינה)
- ג. **נושא אקטואלי**; תיאור הנושא האקטואלי, המסר והערכים הכלולים בו. (30% מציון הבחינה) **על פי החלטת ועדת המקצוע, בשנה"ל תשפ"ה תתאפשר בחירה בין חלק ב (נושא ספרותי) לבין חלק ג (נושא אקטואלי), והחלק הנבחר יהווה 40% מציון הבחינה.**
- ד. שיח על **שני נושאים** מתוך רשימת הנושאים שנקבעה בערבית דבורה (30% מציון הבחינה – כל נושא 15%).
- על פי החלטת ועדת המקצוע, בשנה"ל תשפ"ה חלק זה יהווה 40% מציון הבחינה. רשימת הנושאים להיבחנות **בתשפ"ד –תשפ"ה**:

1. מסעדה - מאכלים, משקאות ומתכונים-**נושא חובה**- **שאלה אחת חובה**
 2. אצל הרופא
 3. פרטי לבוש וצבעים
 4. קניות (בשוק/בחנויות/באינטרנט)
- בנוסף לשאלת החובה בנושא החובה (נושא מס' 1), בחלק זה של הבחינה התלמיד יבחר שאלה אחת מבין שני נושאים (אצל הרופא, פרטי לבוש וצבעים, קניות בשוק/בחנויות/באינטרנט).
- בחוברת **יחידות ההוראה** מצורפים נושאים מגוונים אשר ניתן להרחיב את הלמידה באמצעותם (לא להיבחנות באופן ישיר) על פי בחירת המורה המלמד: סדרות וסרטים (טלוויזיה), טיול שהשתתפתי בו או טיול מתוכנן לעתיד, מושגי זמן וסדר יום, מזג אוויר, מקומות בילוי, רשתות חברתיות ואתרי חדשות.

הערה: מומלץ ללמד את נושאי יחידות הערבית הדבורה באמצעות שאלות כלליות. מכלול התרגילים המופיעים ביחידות ההוראה הוא בגדר המלצה. יש ללמד אוצר מילים ותרגילים נבחרים בכל נושא כך שהתלמיד יוכל לפתח שיחה סביב כלל הנושאים.

3. **שאלון 018283** - משקלו 30% מהציון הסופי - הערכה חלופית. במסגרת הערכה חלופית נדרשים התלמידים להגיש תוצרים בכתב פרי מחקר בתחום הערבית.

שאלון ההערכה החלופית (מספר 018283) יכלול פרויקטים כתובים שיתבצעו לאורך שנות הלימודים בחטיבה העליונה במבנה שיושם עד כה.

מגוון החלופות בהערכה בערבית לבתי הספר העבריים נתון לבחירת המורים והרכזים בבתי הספר בהלימה להרכב הכיתה ואופי התלמידים.

להלן מגוון אפשרויות הבחירה:

1. פרויקט בתחום **האקטואליה**.

2. פרויקט בתחום **העיתונות**.

3. פרויקט בתחום **הספרות**.

4. פרויקט בתחום **הדקדוק**.

5. סקירת **העיתונות** הערבית בישראל.

6. **האזנה, תמלול ותרגום** של סרטון/פרסומת/ידיעה.

7. כל חלופה/הצעה שביה"ס מרכיב בהתאם לנושאים ולדגשים שהוא מבקש להנחיל ולפתח בקרב תלמידיו.

מידע מפורט ניתן למצוא במסמך חלופות בהערכה בתוך אתר המפמ"ר.

דרכי ההערכה כפי שפורטו לעיל בחט"ע (50% היבחנות כתובה, 20% ערבית דבורה, 30% הערכה חלופית) מומלצות גם בהוראת הערבית בבתי הספר היסודיים ובחט"ב.

תלמידים אקסטורניים ונבחני משנה בערבית לבתי הספר העבריים יבחנו החל משנת הלימודים תשפ"ה במבנה ההיבחנות הבא:

018371 (50% בחינה בכתב חיצונית) + 018282 (30% בחינה בכתב חיצונית הממירה הערכה חלופית) + 018387

(בחינה בע"פ בערבית דבורה I-TEST ע"פ המבנה שפורט לע"ל לכלל תלמידי ערבית).

התלמידים האקסטורניים ונבחני המשנה בערבית לבתי הספר העבריים ייבחנו ביום מועד בחינות הבגרות החיצוניות בכתב שיערכו במועד הקיץ בלבד, המפורסם על ידי אגף הבחינות, בכל השאלונים הנ"ל, כולל בבחינה בע"פ בערבית הדבורה I-TEST.

לידיעה, **החל מקיץ תשפ"ה שאלון 018381 יבוטל**.

אנא היערכות האקסטורניים ונבחני המשנה למבנה היבחנות זה.

בתחום עולם הערבים והאסלאם מתקיימת בחינת בגרות בהיקף 40% בשאלון 019281 וכן הערכה פנימית בהיקף 60% בשאלון 019383 הכוללת עבודת חקר והיבחנות פנימית.

ד. תוכנית הלימודים החדשה

במסגרת עדכון תוכנית הלימודים בערבית לבתי הספר העבריים, מתכנסת ועדת משנה להתאמת התוכנית לסטנדרטים בין-לאומיים.

תוכנית הלימודים **בערבית לבתי הספר העבריים** מותאמת למסגרת ההתייחסות האירופית המשותפת לשפות: למידה, הוראה, הערכה (מהא"ס), המוכרת בעולם בכינויה CEFR (Common European Framework of Reference for Language) וכוללת שילוב כל מיומנויות השפה: האזנה, דיבור, קריאה וכתבה.

ההתאמה של תוכנית הלימודים בערבית ל-CEFR מתבצעת באופן "רוחבי" בכל תחומי הידע של הוראת השפות במשרד החינוך, ומטרתה להאחיד את המונחים המקצועיים שנמצאים בשימוש ולפרט את היעדים הלימודיים ואת הדרכים להגיע אליהם.

במהלך עדכון התוכנית מבצעת ועדת המשנה בדיקה מפורטת ומעמיקה של החומרים הקיימים ושל דרכי הוראתם בפועל, ומעדכנת אותם לפי הסטנדרטים הנהוגים בעולם. הוועדה מנסחת את התוכנית המעודכנת באופן שייקל על המורים בתכנון השיעורים, ומצרפת דוגמות רבות והצעות מגוונות לפעילויות ולדרכי מדידה. אנו מקווים כי תהליך העדכון יסתיים במהלך החודשים הקרובים.

מסגרת ה-CEFR מעניקה כלים שימושיים לאנשי המקצוע בתחום הוראת השפה הערבית בבתי הספר העבריים ומייצרת בסיס משותף וקווים מנחים לתהליכי ההוראה והלמידה. מסגרת זו עוסקת אפוא בהיבט התקשורתי של ידיעת שפות זרות ושואפת להציג בצורה מובחנת את רמות השליטה בשפה באופן שיאפשר להשוות ביניהן.

המסגרת מצביעה על היכולות שלומדי השפה נדרשים לרכוש כדי שהשפה תשמש להם לתקשורת כתובה ודבורה וכן מפרטת את המיומנויות והידע שעליהם לפתח כדי לפעול באפקטיביות, לרבות הבנת ההקשר התרבותי של השפה. מסגרת זו אף מגדירה דרגות המאפשרות למדוד את ההתקדמות של הלומדים בכל שלב בלמידה ובטווח הארוך.

הגישה המיושמת במסגרת ה-CEFR היא גישה "מוכוונת פעולה", אשר מחשיבה את משתמשי השפה ולומדיה כפרטים בחברה שעליהם לבצע משימות בנסיבות שונות בסביבתם ובתחום פעולתם תוך שימוש בשפה האנושית.

כשירות הלשון התקשורתית של המשתמשים בשפה או הלומדים אותה מופעלת כאשר מתבצעת פעילות אחת לפחות מתוך מגוון פעילויות השפה: קליטה, הפקה, אינטראקציה או תיווך. כל סוגי הפעילויות הללו מתאימים לשיח הכתוב ולשיח הדבור.

מסגרת הסטנדרטים עוסקת גם ביצירת רצפים בתהליכי ההוראה והלמידה בממשקים בין בתי הספר היסודיים, חטי"ב וחטי"ע באשר להנחת יסודות השפה ולרכישת הידע המוקדם בה באופן שישרת אותם בשנים הבאות.

התוכנית החדשה שתפורסם מותאמת לסטנדרטים של ה-CEFR תוך עמידה על קישורם להוראה המקומית של השפה הערבית הנלמדת כשפה זרה בישראל בבתי הספר העבריים.

הדגשים העיקריים של תוכנית הלימודים החדשה :

1. **התאמה לרמות שונות:** התכנים בספרי הלימוד יתאימו לרמות השונות שמוגדרות ב-CEFR. לפיכך, הם יספקו אתגרים מתאימים והמשימות בהם יהיו מדורגות ומגוונות ויכללו את כל מיומנויות השפה.
 2. **פיתוח כישורים משולבים:** התוכנית מתמקדת בפיתוח מגוון של כישורים, לרבות קריאה, כתיבה, האזנה, דיבור, הבנה והיכרות תרבותית, על פי רמות ה-CEFR.
 3. **שילוב חומר פדגוגי מגוון:** בשיעורים ישולב חומר פדגוגי מגוון ומעניין שביכולתו לשדרג את חוויית הלמידה של התלמידים. חומר זה יכלול משימות מגוונות, טקסטים אותנטיים דבורים וכתובים, שיחות, האזנה לקטעי שמע (טקסטים מושמעים כתובים או דבורים), משימות חקר ולמידה עצמאית, שימת דגש מרכזי על רכישת אוצר מילים ועל פיתוח מיומנויות תקשורתיות בכתב ובעל פה, שילוב פדגוגיה חדשנית (אתר מלווה ספר) ומילון בסוף הספר.
 4. **מעקב והערכת התקדמות:** מעקב והערכת התקדמות באופן דיפרנציאלי של כל תלמיד, מתן משימות הערכה (מעצבת, מסכמת, הערכה עצמית, הערכת עמיתים או הערכת מורה) כדי לקדם למידה ורכישת שפה בתוצאות הניתנות למדידה על פי רמות ה-CEFR.
- להרחבת מידע על המסמך הכולל והרחב של CEFR : הגרסה [באנגלית](#) ו**[בעברית](#)**. כמו כן מצ"ב נספח.
- עם סיום כתיבת תוכנית הלימודים בערבית לבתי הספר העבריים, נביא לידיעת ציבור המורים.

ה. פיתוח מקצועי והשתלמויות

בשנת הלימודים תשפ"ד קיימנו השתלמויות בתחום הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם לבתי הספר העבריים. ההשתלמויות עסקו בהיבטים שונים של הבינה המלאכותית, הלמידה הרגשית-חברתית (SEL) והתקשוב – מיומנויות משלבות דיגיטל בהוראה מרחוק ומקורב. כלל ההיבטים הללו נלמדו ונסקרו תוך זיקה להוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים, לרבות מתן דוגמות למימושם בשכבות הגיל השונות בתחום הדעת. בנוסף לכך, קיימנו מפגשים שבועיים עם המורים הן ברמה הארצית והן ברמה המחוזית והפעלנו "דלת פתוחה" המלווה את המורים בתהליכי ההוראה והלמידה לקראת בחינות הברגרות בחטיבה העליונה.

מידע מפורט על ההשתלמויות אשר תתקיימנה בשנת הלימודים תשפ"ה יינתן ויישלח בהמשך.

ו. השיח הדבור בכיתה - דגשי המקצוע

על פי תוכנית הלימודים מושם דגש על שילוב הערבית הדבורה, השיח בכיתה בערבית **בכל שכבות הגיל**. המטרה היא שבכל שיעור תתקיים שיחה בערבית. השיחה בערבית הדבורה יכולה להתבצע בין המורה לתלמידים ובין התלמידים לחבריהם, בהלימה למגוון הנושאים המצויים בתוכנית הלימודים על-פי שכבות הגיל השונות. אנו

מבקשים מהמורים להקפיד ולשוחח עם התלמידים בערבית ולעודד אפשרויות והזדמנויות לקיום שיח בערבית בכיתה ומחוץ לה.

כמו כן, פותח אוגדן ייעודי לשיח הדבור, והוא מצוי באתר המפמ"ר לשימוש המורים והתלמידים. באתר מצויים בנוסף גם יחידות הוראה ומאגר שאלות שיסיעו למורים בהוראת הערבית הדבורה בשכבות הגיל השונות.

הוראת הערבית הדבורה משולבת בכל שכבות הגיל החל מבתי הספר היסודיים ונמשכת הן בחטיבת הביניים והן בחטיבה העליונה, לרבות בבחינות הבגרות.

ז. מאמרי מפמ"ר תשפ"ה

המאמרים האקטואליים שנבחרו לשנת תשפ"ה הם:

1. *ما هو نمط الحياة الصحي؟ - להוראה, למידה והיבחנות בבחינות הבגרות.*

2. *ما هي شبكات التواصل الاجتماعي؟ - להוראה ותרגול בכיתה.*

יש ללמד את המאמרים מבחינה תוכנית וכן לאתר בתוכם תופעות מתחום המורפולוגיה ומתחום התחביר ולנהל דיון ערכי סביב המסרים והערכים הנשקפים מהם. כמו כן, יש לחזק את נושא הכתיבה באמצעות מענה על שאלות ספציפיות ועל שאלות כלליות, כמו גם לעסוק בשאלות נקיטת עמדה כלפי סוגיה המופיעה במאמר.

ח. אוצר מילים

אוצר המילים מהווה בסיס לרכישת השפה, ועל כן אנו מדגישים את חשיבות הוראת מאגר אוצר המילים לתלמידי כל השכבות. המטרה בכך היא ליצור יריעה רחבה ורלוונטית ככל האפשר של אוצר מילים, אשר ישמש לתלמידים בסיס איתן להתמודדויות עם הקשרי שיח משתנים.

אנו ממליצים ללמד את מאגרי המילים מתוך הקשרים, באמצעות משפטים וטקסטים, ולא כרשימת מילים מילונאית העומדת בפני עצמה. יש להדגיש כי מאגר זה מהווה רק בסיס לאוצר המילים הנדרש להבנת טקסטים בערבית מסוגים שונים. לפיכך, מן הראוי להרחיב את אוצר המילים הזה באמצעות קטעי אקטואליה ויצירות ספרותיות שונות. מומלץ כי מאגר המילים יהווה תשתית להערכה (מבחנים, עבודות, הערכה חלופית) בכל שכבות הגיל.

ט. תוכנית הלימודים החדשה בערבית דבורה לבתי הספר העל יסודיים

תוכנית הלימודים החדשה בערבית לבתי הספר העל יסודיים לכיתות י"ב-י"ב מבוססת על הוראת השפה הדבורה בשילוב מיומנויות הקריאה, הכתיבה, ההאזנה והדיבור. התוכנית מתמקדת בשיח בערבית דבורה סביב נושאים רלוונטיים הקשורים לעולמם של הלומדים.

מתוך הכרה בחשיבות פיתוח המיומנויות התקשורתיות של הלומדים ומתוך שאיפה כי ידיעת השפה הערבית הדבורה תאפשר למידה רחבה ומעמיקה יותר של השפה הערבית על כלל שימושיה, תכלול שיח יומיומי רלוונטי, קירוב לבבות והבנה טובה יותר של דוברי הערבית, נכתבה יחידה שכוללת נושאים שונים להוראת ערבית דבורה

בחטיבה העליונה בבתי הספר העבריים (כיתות י-י"ב). בשנת הלימודים תשפ"ג, כאמור, נערך פיילוט בעשרה בתי ספר שנבחנו במתכונת מתוקשבת בערבית דבורה בחטיבה העליונה. ובתשפ"ד נבחנו כלל התלמידים בשפה הדבורה במסגרת היבחות פנימית.

לרשות המורים פותחו [יחידות הוראה](#), המשמשות בסיס להוראה בכיתה, ומאגר שאלות מומלצות לתרגול בכיתה. אנו ממליצים להשתמש במאגר זה בהוראת כל שכבות הגיל.

[תוכנית הלימודים](#) בערבית הדבורה לחטיבה העליונה מפורסמת באתר המפמ"ר לערבית ועולם הערבים והאסלאם.

צוות הפיקוח וההדרכה מאחל למורים המשך הצלחה בהטמעת תוכנית הלימודים בערבית דבורה לבתי הספר העל יסודיים.

י. חומרי למידה והוראה

צוות הפיקוח וההדרכה בערבית ובעולם הערבים והאסלאם מפתח כל העת [חומרי למידה](#) וחומרי עזר שיכולים לסייע למורים בתהליך ההוראה, הלמידה וההערכה. החומרים נשלחים אל המורים במייל ומפורסמים ב[פורטל עובדי ההוראה](#) ובדף הפייסבוק הרשמי של המורים לערבית ולעולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים.

יא. הערכה חלופית

תהליך ההערכה החלופית, הנמשך לאורך שנות לימודי תחום הדעת, כולל את הפרויקטים שהתלמידים נדרשים לבצע בסיוע, בהנחיה ובליווי של המורה. לנוחיותכם, ריכזנו פירוט [הערכות חלופיות](#) בפורטל.

[בערבית](#) היקף ההערכה החלופית הוא 30%, והוא כולל ביצוע פרויקטים (בהיקף של עד 10% כל אחד).

[בעולם הערבים והאסלאם](#) היקף ההערכה החלופית הוא 60%, והוא כולל עבודת חקר ובחינה בית ספרית.

ערכנו עבור המורים סביבת למידה המרכזת את החלופות בהערכה.

יב. שילוב ערכים ולמידה רגשית-חברתית (SEL) בתחום הדעת

הדיון בסוגיות ערכיות, בדילמות מוסריות ובאקטואליה הוא חלק בלתי-נפרד מהלמידה של תחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם. תחומי דעת אלו מזמנים שיח סביב נושאים ערכיים, חברתיים, תרבותיים ואקטואליים, ושיח זה מגביר את גילוי העניין של התלמידים בנושאים ומפתח חשיבה ביקורתית, מנומקת ומורכבת לצד הקניית ידע ותכני לימוד. העיסוק בערכים בלמידה מעצב את [תפיסת העולם הערכית](#) של התלמידים ומעצים את מודעותם החברתית. עיסוק זה מגביר את המוטיבציה לרכישת ידע, מטפח סובלנות לדעות שונות ומציע דרכי התמודדות אישית עם רגשות, עמדות והתנהגויות שונות.

למאמרים בנושא שאלות עמ"ר ולשאלות נוספות בכל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

לעיתים קרובות בשנים האחרונות מובא לדיון בקרב מורים וצוותים חינוכיים המושג "למידה הרגשית- חברתית" (SEL). סוג כזה של למידה מעגן את התהליכים הלימודיים במיומנויות רגשיות וחברתיות הנדרשות בכל תחומי החיים. כלומר, התלמיד הבוגר יהיה בעל ידע מקצועי (ידע אקדמי) אך זה ישולב שתי וערב עם ידע רגשי-חברתי. השילוב בין שני סוגי הידע יקנה לבוגר יכולת להתמודד עם מצבים משתנים וללמוד מתוך חיבור אישי, מודעות גלובלית וגישה הומניסטית וכן להביא לידי ביטוי את חזקתיו ולממש את הפוטנציאל הטמון בו.

תוכנית הלימודים בערבית לבתי הספר העבריים ובעולם הערבים והאסלאם עולה בקנה אחד עם עקרונות הלמידה הרגשית-חברתית (SEL), והם מגולמים גם בדרכי ההערכה וההיבחות בתחום הדעת. כמו כן, פתחנו השתלמות ייעודית לנושא זה, אשר במסגרתה נלמדות מיומנויות ה-SEL ונבחנות תוך קישורן האינטואיטיבי לתהליכי ההוראה והלמידה המתבצעים בתחומי הדעת ערבית ואסלאם.

יג. לומד עצמאי

בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם אנו שואפים לטפח **לומד עצמאי**, דהיינו לומד בעל מוכוונות עצמית בלמידה, האחראי ללמידתו ומודע ליכולתו להתפתח, לחשוב ולפעול בדרך עצמאית. הצלחת תהליך זה תלויה במידה רבה במנחה, אשר תפקידו להקנות לו כלים מתאימים ותמיכה מתמדת בתהליך. כמחנכים וכמורים בתחומי דעת אלו מומלץ לנקוט בדרכים הבאות:

- א. לטפח בלומד תחושת מסוגלות תוך סיוע בזיהוי עצמי של חוזקותיו.
- ב. להגדיר מטרות ויעדים ללומד ולכוונו להצלחה.
- ג. ליצור רלוונטיות ועניין בקרב הלומד, כך שיעוררו בו מוטיבציה. הדבר יכול להיעשות באמצעות שימוש בכלים שונים, כגון צפייה בסרטון ומענה על שאלות מכוונות ומערערות, שאלות עמ"ר, חידות, חקירה באמצעות משחק ומשחק, הקלטת פודקאסט בנושא הנבחר ועוד.
- ד. לאפשר ללומד אוטונומיה ובחירה בין משימות ותוצרים.
- ה. להקנות ללומד מיומנויות למידה ומיומנויות חיים כדי להתמודד עם ה"איך". למשל, במסגרת למידת חקר יחפש התלמיד חומרים ברשת ויברור ביניהם, יערוך סרטון, יכתוב פסקת טיעון, יפיק תוצר פרי מחשבתו ועוד.
- ו. להבהיר ללומד את המשימות ולשקף לו את היקפן ואת דרכי הגשמתן באופן ענייני ומדויק.
- ז. ליצור עבור הלומד נגישות לידע, כמו גם זמינות של המורה במתן משוב לאורך התהליך כולו.
- ח. לזמן ולעודד למידה עצמאית בקבוצה ולמידת עמיתים משמעותית בין הלומדים, אשר במסגרתה יוכל הלומד לחקור, להתייעץ ולשתף אחרים בידעותיו ובתוצריו.
- ט. להקדיש מקום מרכזי לשיח מצמיח, מעודד ומכיל ולספק ללומד משוב מקדם למידה.

יד. צמצום פערים

בשנים האחרונות אנו פועלים לצמצם את הפערים הלימודיים בכל שכבות הגיל ובכל שלבי ההוראה כדי לאפשר שוויון הזדמנויות ומיצוי פוטנציאל אישי. גם בשנת תשפ"ה נפעל לצמצם פערים בשני מישורים עיקריים: ה"מה" וה"איך":

במישור האחד, ה"מה", אנו מציעים למורים בשנת הלימודים תשפ"ה תוכנית עבודה לכל שכבת גיל בהלימה לתוכנית הלימודים הקיימת, תוך ביסוס נושאי ההוראה-למידה בתחום הדעת ערבית בכיתות ה-ו, בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות. התוכנית כוללת פריסה חודשית של נושאי הלמידה לחזרה ולהוראה של ארבע מיומנויות השפה: קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור, תוך העצמת השיח ופתיחת צוהר לנושאי תרבות, אקטואליה וחברה באמצעות הטקסטים.

במישור השני, "האיך", לאור המגוון הרחב של התלמידים בכיתות וההטרונות בקרב קהילות הלומדים, בכוונתנו להתמקד בשנת תשפ"ה בקידום התלמידים ובטיפוח מצוינות אישית.

אנו ממליצים למורים לפעול לצמצום פערים לימודיים בדרכים הבאות:

- א. מיפוי התלמידים בכיתה בדרכים שונות ובהתאם לקריטריונים ברורים בהתאם למיומנויות. בעקבות המיפוי תתאפשר בנייה של תוכניות עבודה אישיות ומותאמות למגוון התלמידים.
- ב. התאמת ההוראה, הפעילות הלימודית והתהליכים הדידקטיים לכל תלמיד ותלמידה, תוך הבאה בחשבון של סגנונות למידה שונים וקצב למידה שונה.
- ג. חתירה להישגיות המשלבת פיתוח מצוינות עצמית ולמידה עצמאית.
- ד. למידה בסביבה טכנולוגית דיגיטלית חדשנית המאפשרת גיוון מתודולוגי גם בהוראה.
- ה. שימור הלמידה ההיברידית ושימוש בכלים נוספים ללמידה, זולת ההוראה הפרונטלית בכיתה.
- ו. שילוב הערכה חלופית והטמעת ערכים בהוראה כדי להשיג למידה משמעותית מתוך מנוע פנימי.
- ז. ניצול מערך השעות הפרטניות לשם קידום התלמידים בעבודה בקבוצות קטנות.
- ח. שילוב שאלות, משימות, הערכות ומטלות מסדרי חשיבה משתנים בעת הטמעת מיומנויות השפה השונות.
- ט. למידה באווירה תומכת ומעודדת המשלבת את עקרונות ה-SEL (למידה רגשית-חברתית).
- י. מתן אפשרויות בחירה רבות וביסוס תוכנית ההוראה השנתית על העדפות התלמידים ופיתוח האוטונומיה שלהם בתהליך הלמידה (תוך ביצוע ההתאמות לתוכנית הלימודים), לשם הגברת המוטיבציה. הוראה מסוג זה תתקיים תוך זיהוי הצרכים הייחודיים של כל תלמיד ותלמידה. יצירת הדיפרנציאציה עבור כל תלמיד ותלמידה תתבצע על ידי התאמת תוכן הלמידה (מה לומדים), התהליך (איך לומדים ועם מי) ותוצר הלמידה והדרכים להצגתו (איך מציגים את ההבנה). ההערכה על ביצועי ההבנה תהיה מעצבת. עיקרון נוסף יכול להיות עבודה בקבוצות קטנות והתמקדות סביב חקר ופתרון בעיות. עבודה כזאת מאפשרת קיום דיונים משמעותיים בין תלמידים, הפריה הדדית, עבודת צוות ושיתופי פעולה.

טו. פעילויות ופרויקטים

במהלך השנה הותאמו חומרי הלימוד והפרויקטים השונים של תחום הדעת לתקופה. החל מהשלב הראשון של המלחמה פורסמו כל העת יחידות הוראה בנושאים מגוונים, אשר ביכולתן לשמש את המורים בכיתות בשכבות הגיל השונות. עם היחידות הללו נמנו בין היתר יחידות ללמידה בשעת חירום, יחידות המשלבות SEL להפגת המתח, עיתון אקטואלי חודשי מקוון ("ערביתון") הכולל טקסטים מגוונים להוראה בכיתות, יחידות לימוד בנושא תקומה וגבורה וכן יחידות המשלבות היבטים של חשיבה יצירתית. כמו כן, נערכו מפגשי מורים ארציים ומחוזיים והתקיימה תחרות כרזות ארצית בערבית תחת הכותרת "שדר חיובי ממני אליכם".

בנוסף לכך, בתחילת שנה"ל פורסמו הצעות למיזמים מקדמי הוראה ולמידה בערבית בשכבות הגיל השונות בבתי הספר העבריים. מיזמים אלה, שיופעלו גם בתשפ"ה, עוסקים בחדשנות פדגוגית בהוראת הערבית והם מחוברים לעולמם של התלמידים. החשיפה למיזמים אלה התבצעה גם במסגרת מערך ההשתלמויות אותו פיתחנו והתקיימו בפריסה ארצית.

כחלק ממסורת בתחום הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים, גם השנה הפקנו שני עלוני פעילויות מקוונים הסוקרים את העשייה בתחום הדעת ברמה הארצית ובמחוזות. העלונים מציגים את פעילויות הפיקוח וכן פותחים צוהר לחשיפת פעילויות פדגוגיות מקוריות נבחרות של מורים בבתי הספר. לשיתוף בפעילויות ובתוצרים מבתי הספר יש חשיבות קריטית בלמידת העמיתים המתבצעת בתחום הדעת. אנו מזמינים אתכם להתבונן בגיליונות שהופקו וכן לשתף אותנו כל העת בנעשה בבתי הספר שלכם באמצעות המדריכים במחוזות.

טז. צוות ההדרכה

צוות ההדרכה עומד לרשות המורים ומסייע לו במהלך השוטף של שנת הלימודים וכן בהיערכות לקראת שנת הלימודים הבאה. ליצירת קשר ניתן למצוא את פרטי המדריכים באתר המפמ"ר. כמו כן, כל העדכונים, הפרסומים והפעילויות השוטפות מתועדים [בעמוד הרשמי של הפיקוח על הוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם](#) בבתי הספר העבריים בפייסבוק. אנו מזמינים את כלל המורות והמורים להצטרף לעמוד זה לאחר מענה על שאלות הזדהות.

תודה על שיתוף הפעולה!
בברכת חופשה נעימה,

ד"ר סיגלית שושן

מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם בבתי הספר העבריים

למידה בונה אדם
המזכירות הפדגוגית

מדינת ישראל
משרד החינוך

העתקים :

- ד"ר טלי יניב, יו"ר המזכירות הפדגוגית
- פרופ' אייל זיסר, יו"ר ועדת המקצוע לערבית ולעולם הערבים והאסלאם
- ד"ר ציונה לוי, מנהלת אגף שפות
- מנהלי המחוזות
- מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
- מדריכים מחוזיים לערבית